

Elmanto MEILAIUS, Lietuvos istorijos instituto (2001 Vilnius, Kražių 5, tel. 261-49-35) Miestų tyrimų skyriaus vyr. m. darbuotojo, hum. m. dr.

A T S I L I E P I M A S

apie Lenkijos Respublikos vadovėlių 2-ai gimnazijos klasei - H. Tomalska ir Z. Szeptycki, *Nasze dziedzictwo. Historia 2. Czasy nowożytne*, Warszawa, 2000.

p. 14 rašoma, jog nuo 1569 m. lietuvių pareigūnai ir pasiuntiniai pradėjo posėdžiauti lenkų senate bei seime, nors tai buvo bendras Respublikos seimas. Tekste faktiškai visą laiką rašoma tik Lenkija, nors kalbama apie bendrus dalykus Respublikoje, pvz., apie toleranciją, arba Radvilų Bresto biblija pristatoma tik kaip lenkų, net neužsimenant apie LDK (p. 17), apie 1596 m. Bresto uniją rašoma tik kaip apie uniją tarp stačiatikių ir Lenkijos katalikų (p. 18), kalbant apie Livonijos karą atrodo, tarsi tik Lenkija viską daro, o LDK arba nėra, arba tik pasyvus stebėtojas (p. 21-22), tarsi dedadamas lygybės ženklas tarp Lenkijos ir Abiejų Tautų Respublikos, viskas pateikiama tarsi Lietuvos inkorporacija į Lenkiją (p. 23), rašoma, kad J.K. Chodkevičius buvo Karūnos didysis etmonas (p. 24), visiškai nesupratimas p. 25 dviejų dalių žemėlapyje *Pergalinga Lenkijos (?) kompanija kare su Rusija dėl Livonijos*, vienam žemėlapyje užrašyta Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė, kitame toje pat vietoje – Lenkijos Respublika (?); vis pabrėžiama lenkų pergalės, nors jos buvo bendros (netgi 1605 m. Kirholmas buvo tik lenkų pergalė, p. 59), o kai rašoma apie J.K. Chodkevičių, tai arba nutylima, kad jis buvo LDK did. etmonas, arba kalbama apie Respublikos etmonus (p. 55, 62); 1654-1667 m. Rusijos – Lenkijos karas, nors pagrindinė karo našta teko LDK (p. 56-58); iš teksto (p. 57) atrodo, tarsi tik dėl Jonušo Radvilos kaltės nepavyko susitarti su Bogdanu Chmelnickiu, arba tik Lenkijos – Švedijos karai XVII a. (ypač keista, kai taip rašoma apie šio amž. pradžios konfliktus, kai didžiausią našta nešė LDK, p. 59); iš teksto atrodo, lyg Lietuva buvo Lenkijos provincija (p. 59); dalykinė klaida – Kėdainių sutartis ne rugpjūčio 8 d. (p. 59), o spalio 20 d.; bet kai rašoma apie visą Respubliką, tai kažkodėl teigiama, kad 1648-1667 m. karų išdavoje nukentėjo tik *dešimtys Mažosios ir Didžiosios Lenkijos miestų* (p. 61), kai iš tikrųjų LDK miestai praktiškai nukentėjo beveik visi. Jei jau susiklostė tradicija vadinti Lenkijos padalijimus, tai bent jau nuo LDK atimtas teritorijas reikėtų taip ir įvardinti (p. 92), bet negalima sutikti, kai rašoma, kad likviduota *lenkų valstybė*, o *lenkų žemių likučiai*, t.y. Lietuva, prijungta prie Rusijos (p. 103); A.K. Čartoriskis gimė 1734 ar 1743 m.? (p. 94).

Elmanto MEILAUŠ, Lietuvos istorijos instituto (2001 Vilnius, Kražių 5, tel. 261-49-35) Miestų tyrimų skyriaus vyr. m. darbuotojo, hum. m. dr.

A T S I L I E P I M A S

apie Lenkijos Respublikos vadovėlių 2-ai gimnazijos klasei - Bentkowska-Sztonyk Z., Wach E., *Historia II. Podręcznik dla klasy drugiej gimnazjum*, Wrocław, 2000.

p. 10 atsargiai pažymėta, kad lietuviai iš Žalgirio pasitraukė, bet kad vėliau grįžo – ne. Toliau rašoma, kad tiek Marienburgą puolė, tiek Torunės taiką sudarė tik lenkai, kad tai buvo tik lenkų ir Ordino konfliktas.

p. 48 aiški klaida, jog Lenkija buvo Livonijos kaimynė, LDK tarsi neegzistuoja konflikte dėl Livonijos.

Dėl Liublino unijos priekaištų nėra, viskas vertinama santūriai (p. 55-57). Bet toliau tik Lenkija, o ne Respublika. P. 61 rašoma, jog Zigmantą Vazą karūnavo Lenkijos ir Lietuvos karaliumi, nors Lietuva karalystė buvo tik XIII a. vid.

Veik visuose vadovėliuose rašoma, jog konflikto su Maskvos valstybe priežastis buvo carų noras *surinkti rusų žemes*, bet reikėtų paaiškinti, kad tai buvo tik pretekstas, nes tos žemės niekad Maskvai nepriklausė.

p. 68 klaidingai rašoma, kad prie Zborovo kazokai sumušė lenkų kariuomenę.

p. 69 1605 m. Kircholmo kautynės laimėjo lenkai (???), kuriems vadovavo etmonas (tik nerašo kieno) J.K. Chodkevičius.

p. 70 gerai padėtas lygybės ženklas tarp lenkų, pasidavusių švedams, ir J. Radvilos.

p. 76 žemėlapyje rodoma kažkokia XVII a. neegzistavusi valstybė – Lenkijos Respublika su LDK žemėmis. Panašiai ir p. 95, 98.

p. 92 apie St. Augusto išrinkimą rašoma kaip apie paskutinį *laisvą* rinkimą, ar paskutinis laisvas nebuvo Augusto II išrinkimas?

p. 94 gal reikėtų parašyti, kad Rejtanas buvo iš LDK?

p. 103 rašant apie III padalijimą, Lietuva pateikta kaip buvusi sudėtinė Lenkijos dalis.

Elmanto MEILAUŠ, Lietuvos istorijos instituto (2001 Vilnius, Kražių 5, tel. 261-49-35) Miestų tyrimų skyriaus vyr. m. darbuotojo, hum. m. dr.

A T S I L I E P I M A S

apie Lenkijos Respublikos vadovėlių 2-ai gimnazijos klasei - Łazuga W., *Historia. Czasy nowożytne do 1815 roku*. Podręcznik dla II klasy gimnazjum, Kraków.

p. 33 nepamirėta, kad Kazimieras Jogailaitis buvo išrinktas Lietuvos didžiuoju kunigaikščiu, tad nelabai aišku, kaip jis tapo bendru Lenkijos ir LDK valdovu. P. 34 rašom, jog iki šiol Lietuvoje garbina šv. Kazimierą, bet argi dabar Lenkijoje negarbina šv. Kazimiero? P. 37 pradeda nuo Aleksandro mirties, bet taip ir lieka neaišku, kur dingo Jonas Albrechtas, iš kur atsirado Aleksandras. P. 38 iš Jogailaičių geneologinės lent. atrodo, kad Žygimantas Augustas buvo tik Lietuvos didysis kunigaikštis. Toliau, po 1569 m., tik Lenkija, kartais Respublika. P. 73 dar dviprasmiškai Vilnius priskiriamas tarsi ir Lenkijai ir Respublikai, tai p. 74 - jau Lenkijai. P. 79 Lenkija atsiima Smolenską, nors jis buvo LDK, o teritorija - 1 mln. kv. km. su LDK. P. 79 rašo apie Deulino taiką 1619 m., o p. 80 neaišku, kodėl rašoma jau apie Polianovo 1634 m. taiką. P. 83 B. Chmelnickiui smogė etmonas (kieno?) J. Radvila (ir su kokia kariuomene?) bei Karūnos kariuomenė iš vakarų. P. 84 Maskva 1654 m. pradėjo karą su Lenkija, užėmė Smolenską, 1655 m. užėmė Vilnių. P. 86 neblogai palyginta Kėdainių sutartis su lenkų pasidavimais. P. 90 atnaujinamas Rusijos – Lenkijos (?) karas, bet kada ir kodėl nutrauktas? Rašant apie Gegužės 3 d. konstituciją (p. 178) paminėta, kad nuo dabar Lenkija ir Lietuva sujungiamos į vieną organizmą, bet kažkodėl iki tol rašoma beveik tik apie Lenkiją. Nieko neužsiminama apie *Zarienczenie*...

Vadovėlyje pateikta gan nemažai bei objektyvios informacijos apie Lietuvos istoriją.

Elmanto MEILAUŠ, Lietuvos istorijos instituto (2001 Vilnius, Kražių 5, tel. 261-49-35) Miestų tyrimų skyriaus vyr. m. darbuotojo, hum. m. dr.

A T S I L I E P I M A S

apie Lenkijos Respublikos vadovėlių 1-ai gimnazijos klasei – Babiński W., *Historia. Ludzi. Od czasów najdawniejszych do pierwszych odkryć geograficznych*, 1 kl. gimnazjum, Kraków, 2000.

p. 296 rašoma apie Krėvoje pasirašytą Lenkijos ir Lietuvos uniją, bet nenurodo, jog tai buvo personalinė unija. Tiesa, vėliau (p. 299) jau parašyta, kad tarp abiejų valstybių tuo metu buvo personalinė unija, bet reikėtų iš pat pradžių tai pabrėžti. Faktinė klaida yra tai, jog rašoma, kad Mindaugas buvo karūnuotas su kryžiuočių pagalba, o tuo tarpu tai buvo padaryta su Rygos miesto ir Livonijos vyskupo pagalba. Be to, kryžiuočiai pavojų kėlė ne tik nuo XIV a. vidurio ar pabaigos, bet nuo XIII a. pabaigos, o iki tol ir vėliau pavojus grėsė iš Livonijos (Kalavijuočių) ordino pusės.

p. 302 klaidingai rašoma, kad 1444 m. Lenkija, Lietuva ir Vengrija prarado bendrą karalių, kai lietuviai karalių turėjo tik vieną, XIII a. vid. – Mindaugą.

p. 306 abejotinas teiginys, jog lenkų mediena padėjo anglams laimėti šimtametį karą, tuo labiau, kad anglai jo nelaimėjo.

Elmanto MEILAUŠ, Lietuvos istorijos instituto (2001 Vilnius, Kražių 5, tel. 261-49-35) Miestų tyrimų skyriaus vyr. m. darbuotojo, hum. m. dr.

A T S I L I E P I M A S

apie Lenkijos Respublikos vadovėlių 2-ai gimnazijos klasei – Szymanowski G. przy współpracy W. Bobińskiego, *Historia. Ludzi. Od renesansa do rewolucji pазdziernikowej*, Kraków, 2001.

p. 48 gal teisingiau būtų rašyti, kad lietuviai perėmė ne tiek lenkų kultūrą, kiek vakarų europietišką (katalikišką) kultūrą per lenkus.

p. 51 žemėlapyje LDK atrodo pavaizduota per daug didelė prieš Liublino uniją, tuo labiau, kad jau buvo prarasta nemažai žemių. Tuo tarpu p. 66 esančiame žemėlapyje gerai parodyta, kas buvo prijungta prie Lenkijos, o kas prie LDK, tik pasirinkta spalva klaidina.

p. 99 klaidingai rašoma, jog 1654 m. prasidėjęs karas buvo lenkų – kazokų – maskvėnų, o p. 126 esančiame žemėlapyje XVII a. - tik lenkų – švedų karai ir neegzistavusi *Rzeczpospolita Polska*.

p. 111 esančiame žemėlapyje labai netiksliai pažymėta Verkių vieta..

p. 115 prieš Maskvą nuo 1660 m. jau laimi tik lenkai. Kai 1514 m. prarandamas Smolenskas, tai praranda lietuviai, bet Oršos kautynės tais pat metais kažkodėl laimi tik lenkai, o ne lietuviai ir lenkai.

p. 128 rašoma, jog XVII a. vid. karas su Švedija atnešė milžiniškus nuostolius Lenkijos ir Lietuvos kultūroms, bet žymiai didesnius nuostolius Lietuvos kultūrai atnešusi maskvėnų agresija ir okupacija net nepaminieta.

p. 133 gerai pristatyti konfliktai, kaip vykę su lenkų ir lietuvių valstybe, t.p. p. 167 gerai rašoma apie Respublikos tragediją, bet p. 168 jau rašoma apie Lenkijos padalijimus, nors mini ir Respubliką. Tuo tarpu p. 171 labai gerai aprašytas II-as padalijimas ir minima bendra lenkų – lietuvių armija.

Elmanto MEILAUŠ, Lietuvos istorijos instituto (2001 Vilnius, Kražių 5, tel. 261-49-35) Miestų tyrimų skyriaus vyr. m. darbuotojo, hum. m. dr.

A T S I L I E P I M A S

apie Lenkijos Respublikos vadovėlių 2-ai gimnazijos klasei – Przybysz K., Jakubowski W.J., Włodarczyk M., *Dzieje nowożytne*, podręcznik, klasa II, Warszawa, 2001.

p. 50 klaidinantis žemėlapis dėl Žemaitijos.

p. 69 žemėlapyje klaida, kad Piskas Karūnoje (Ukrainoje). Vienur nurodoma, kad Livonija yra Lenkijos ir LDK, kitur - jog Lenkijos. Kaip susigaudyti vaikui?

p. 109 chronologinėje lentelėje vėl tik Lenkija.

p. 111 Kircholmo mūšį laimi etmonas (kieno?) J.K. Chodkevičius ir lenkų husarai, o ne LDK kariuomenė su lenkų husarais.

p. 112 1622 m. Lenkija (?) prarado Livoniją.

p. 113 žemėlapyje, vaizduojančiame XVII a. karus, parašyta ir parodyta LDK ir Lenkijos karalystė, bet už kelių psl. (p. 117) žemėlapyje, vaizduojančiame situaciją XVII a. II pus., pavaizduota ir įrašyta tik kažkokia *Rzeczpospolita Polska*, daug pasikartojimų su prieš tai minėtu žemėlapiu. Toliau tekste minima beveik vien tik Lenkija, nors p. 130 esančiame žemėlapyje rodoma jau *Rzeczpospolita polsko-litewska* - kaip susigaudyti vaikui?

p. 118 iš teksto atrodo, kad Kėdainių sutartį pasirašė lenkų magnatai, o ne lietuviai.

p. 183-184 aprašant Gegužės 3 d. konstituciją paminėta, jog buvo panaikintas valstybės dualizmas ir liko tik Lenkija, bet tekste veik nuo XVII a. vid. minima tik Lenkija - kodėl dabar prireikė naikinti dualizmą? Bet ir tai neteisybė, nes tų metų rudenį buvo pasirašyta *Zarenczenie...*, išlaikiusi dualizmą, bet ji vadovėlyje nepaminėta.

Šiaip vadovėlyje gana nemažai informacijos apie Lietuvos istoriją ir ji objektyvi, išskyrus aukščiau paminėtus faktus.

